

UOT 398.1

Folklorşünaslıq**MÜDRİK QOCA ARXETİPİNİN SEMANTİK STRUKTURU****H.V.Quliyev**

(Azərbaycan MEA-nın akademiki T.İ.Hacıyev tərəfindən təqdim edilmişdir)

Məqalədə psixoloji və mifoloji tədqiqatların əsas anlayışlarından olan arxetip məsələsi və onun tətbiqi imkanları öyrənilmişdir. Xüsusilə, Müdrük Qoca arxetipinin folklor yaradıcılığında daşdığı mənə çalarları araşdırmaya cəlb olunmuşdur. Azərbaycan folklorunda Müdrük Qoca arxetipinin təzahür səviyyələri nəzəri qənaət və tezislərdə təqdim olunmuşdur.

Açar sözlər: arxetip, psixozanaliz, Müdrük Qoca arxetipi, simvol, paradigma, semantika

Psixologiyanın geniş şəkildə araşdırdığı problemlərdən biri olan arxetip anlayışının filoloji və mifoloji tədqiqat aparən alimlərin diqqətini cəlb etməsi bu nəzəriyyənin insanın emosional gerçəkliyinin təzahürü olan obraz və simvolların izahında açdığı yeni perspektivlərlə bilavasitə bağlı olmuşdur.

Arxetiplərin araşdırılması nəticəsində müəyyən olundu ki, oxşarlıqlar nəinki dünyanın ayrı-ayrı xalqlarının folklorunda və ədəbiyyatında, hətta nevroitik və şizofreniklərin sayıqlamaları, yuxugörmə və hipnotik durumdan alınan faktlar arasında da mövcuddur. **Beləliklə, bu nəzəriyyənin ən başlıca xüsusiyyəti oxşarlıqların izahında xarici təsir faktorundan daxili imkan faktoruna üstünlük verilməsi oldu.** Həmin nəzəriyyənin izahında insan yalnız fərdi tale yaşayan, ətraf dünyanın təsirləri ilə formalaşan varlıq kimi deyil, öz növünün bir parçası olaraq bütün potensialının, imkan və qabiliyyətinin daşıyıcısı kimi götürülürdü. Məhz K.Q.Yunqun yanaşmasında fərdin keçmişiyə əlaqə və bağlılığı onun uşaqlıq dövrü ilə deyil, ən vacibi, öz növünün keçmişiyi ilə xarakterizə olunurdu [5, s. 35]. Başqa sözlə desək, hər bir fərd özünün yaş xronikasına uyğun təcrübə və qabiliyyətlərə malik olmaqla yanaşı, insanlığın, insan növünün mövcudluğundan bəri qazanılan keyfiyyətlərin də daşıyıcısıdır.

J.Kempel məhz arxetip yanaşmanın nəticəsi olaraq "İçimizdə yaşayan mif" kitabının "Şizofreniya: daxili yolçuluq" adlı oçerkində qəhrəmanın, şamanların, mistiklərin və şizo-

freniklərin vahid yolçuluq modelini bölüşdük-lərini və yolun sonunda ikinci dəfə doğularaq daha şən və güclü yaşam nümayiş etdirdiklərini vurğulayırdı. Və alim bunu "instinktlərin arxetip enerjisinin teatrallaşması" [10, s.227] kimi izah edirdi. Bir sözlə, arxetip nəzəriyyəsində oxşarlıqlar yalnız mədəni faktların oxşarlığı probleminin izahını hədəf olaraq seçməmiş, həmçinin ayrı-ayrı fərdlərin emosional gerçəkliyindən doğan faktlarla mədəniyyət, ənənə faktları arasında olan oxşarlıqların olmasını da göstərirdi. Odur ki, arxetip nəzəriyyəsi mədəniyyətə yalnız ənənənin təkrar mexaniki davam etdirilməsi kimi deyil, insanın daxili ehtiyac və tələbatlarından doğulan və onun emosional mühiti tərəfindən dəstəklənən fenomen kimi yanaşırdı. "Arxetip" semantemini psixoloji fikir dövrüyəsinə daxil etmiş K.Q.Yunq göstərir ki, "arxetip anlayışı... dünya ədəbiyyatındakı miflərin və nağılların dünyanın harasında və nə zaman olursa-olsun müəyyən motivləri ehtiva etməsini nümayiş etdirən saysız müşahidələr əsasında ortaya çıxmışdır. Eyni motivləri günümüzdəki insanların fantaziyalarında, yuxularında, sayıqlamalarında, xəyala dalamalarında da görürük. Mən bu tip təsvirlərə və onların assosiasiyalarına arxetip düşüncələr adını verirəm. Bu cür düşüncələr canlı olduqları dərəcədə duyğuların konsentrasiyasına səbəb olur və bizə təsir edib sehləyir. Onlar (arxetiplər – H.Q.) ruhun irsi varlığı içərisində yaşamasına baxmayaraq, ifadə edilməyən şüuraltının bir parçası kimidir" [6, s.327].

Göründüyü kimi, bu yanaşma dünya mədəniyyətindəki mif və nağılların motivlərində təbii yaxınlıq görməklə yanaşı, fərdlərin qeyri-şüuri fəaliyyəti nəticəsində ortaya çıxan təsvirlərlə mədəni faktlar (miflər, nağıllar və s.) arasında da təbii yaxınlığın mövcudluğunu irəli sürürdü. Mədəniyyət faktları (nağıllar, miflər, rituallar, rəsm əsərləri) ilə fərdi hekayələr (yuxular, qarabasmalar) arasında oxşarlıq məsələsinə arxetiplər nəzəriyyəsini çox böyük uğurla tətbiq edən J.Kempel yazır ki, “sənətdə, mifologiyada, rituallarda yuxu dünyasına oyanıq giririk. Yuxu təsvirlərinin müəyyən bir səviyyədə yerli, fərdi və tarixi səciyyəli olmasına baxmayaraq, onların da əsasında instinktlərin durması eyni vəziyyət kimi qəbul olunur” [3, s.675].

Fərdi yaddaşın kollektiv yaddaşı şüurlu olaraq təsdiq və inkar etməsindən asılı olmayaraq, o, emosional gerçəklik səviyyəsində kollektiv yaddaşın daşıyıcısıdır. Quşlar yaşadıkları coğrafi mühitdə onları çox yaxşı qoruyan və mühafizə edən yuvaları instinktiv olaraq tikdikləri kimi, insanlar da qeyri-şüuri və ya şüuri şəkildə özlərinin bütün emosiyalarını ifadə edə biləcək, bioloji imkanlarının realizə olunmasına meydan açacaq mədəniyyət yaratmışlar. Odur ki, mədəniyyətdə insanın bioloji-fizioloji imkanlarını təsdiqləyən, onların gerçəkləşdirilməsinə imkan verən simvollar, rituallar mövcuddur. Mədəni faktlar (adətlər, ənənələr, inanclar və s.) insanın bio-psixoloji imkanlarından doğulduğuna və yarandığına görə ondan uzaqlaşan şəxslər özlərini sudan çıxarılmış balıq kimi hiss edirlər.

Arxetiplər nəzəriyyəsinin ən ümumi xüsusiyyətlərindən biri də mədəniyyətin diaxronik və sinxronik səviyyələrinə vahid bir müstəvidən yanaşma nümayiş etdirməsidir. Bunun əsas səbəbi onların arxetiplərə ölməz, fitri xarakter daşıyan antropoloji xüsusiyyət kimi baxmalarından irəli gəlir. Məsələnin mahiyyətinə daha dərinləndirən diqqət yetirmək üçün bu nəzəriyyənin açar anlayışlarına nəzər salmaq yerinə düşər.

K.Q.Yunq arxetip anlayışını izah edərkən bildirir ki, bu anlayış adı altında söhbət şəxsi xatirələrdən deyil, ümumbəşəri və ilkin obrazların “mürgülədiyi” qeyri-şüurunin daha dərin qatının bəyanından gedir. Mən bu obraz

və motivləri arxetip (həmçinin “dominant”) adlandırıram [13, s.105].

K.Q.Yunq məktəbinin ən görkəmli nümayəndələrindən olan Erik Noyman “Ulu ana: arxetipin analizləri” [15] kitabında arxetip anlayışı ilə bağlı izahatında yazır ki, “biz analitik psixologiyada “arxetip” termininin hansı mənə kəsb etdiyini aydınlaşdırmaq üçün onun *emosional-dinamik komponentlərini, simvolikliyi, material (maddi) komponentini və strukturunu* fərqləndirməliyik” [15, s.3].

Bu xüsusiyyətləri fiololoji kontekstə gətirsək, onda aşağıdakı mənzərə yaranar. Hər hansı bir ehtiyac, qorxu təhlükəsi, müdafiə olunma istəyi arxetipin hissi mahiyyət sferasını təşkil edir. Bu situasiyanın özü dərhal qoruyucu Ana arxetipinin aktivləşməsinə gətirib çıxarır. Yəni emosiyalar simvolik olaraq Ana arxetipi ətrafında baş verən hadisələrə köçürülür. Amma bu arxetip emosiya təbiəti etibarilə dinamikdir: Ana arxetipi yaşlı qadın, ana, qoca qarı və yaxud da heyvancildli obrazlarda təəcəssüm oluna bilər. Əslində, arxetipin keyfiyyətlərinə daxil olan bu səviyyələr onun strukturunun müxtəlif laylarını ifadə edir. Psixosemiotik izahat zamanı aydın olur ki, arxetipin emosional dinamizmi **simvolik ekvivalentlərlə** [14] ortaya çıxır. Simvolik ekvivalentlərin toplanılması isə vahid emosional arxetipin daha dərinləndirən anlaşılmasına gətirib çıxara bilər.

Bütün bu izahlarla bərabər onu da deməliyik ki, K.Q.Yunqun psixologiya elminə gətirdiyi arxetip termini onun məktəbinin davamçıları tərəfindən heç də doqma olaraq qəbul edilməmiş, “arxetip” termininə yanaşma, ona verilən mənə çalarları dəyişmişdir.

Dünya mifologiyasını *“təkrarlanan mif”* modeli ilə öyrənən Mirçə Eliadenin də tədqiqatlarında “arxetip” termini bir qədər fərqli mənada istifadə olunmuşdur. Belə ki, Eliadenin araşdırmalarının ana xəttini təşkil edən “əbədi təkrarlanan mif” konsepsiyasında arxetip “ilahi model” kimi [4, s. 35] qəbul olunur. Alimə görə, davranış və inanclarda izlənilən hər bir hərəkət səma arxetipi ilə bağlıdır. O özü yaradıcılığında “arxetip” terminini “örnek model”, “paradiqma”ya sinonim kimi işlətdiyini qeyd edir [4, s. 12].

Əslində M.Eliadenin “arxetip” adı altında təqdim etdiyi mənə bu terminin istifadəsinin tipik bir örnəyidir. Məsələyə bir qədər yaxından baxdıqda aydın olur ki, K.Q.Yunqun “arxetip” adlandırdığı **sabit** (arxetiplər dəyişməzdir və hər zaman mövcuddur) və **spontan** (arxetiplər instinktiv təbiətindən dolayı hər dəfə yenidən doğulur) mahiyyətlər təhtəlsüurda mövcud olan və yaradıcılıqda müxtəlif simvollarla ifadə olunan psixi strukturlardır. Yəni K.Q.Yunqun nəzərində arxetip hər dəfə situasiyalarda insanın özünü ifadəsi zamanı instinktiv olaraq yenidən doğulur. M.Eliadenin yanaşmasında isə arxetip ilahi modelin, daha konkret desək, ilk hərəkətin təqlidi, dünyanın ilk yaradılışı anında ilahi, nümunəvi davranışın təkrarıdır. O bu barədə yazır: “Miflər insanın həyata keçirdiyi bütün məsul fəaliyyətlər üçün keçərlə paradigmaları, örnək modelləri qoruyur və ötürür. Miflik zamanlarda insanlara vəhy edilmiş bu paradigmatik modellər sayəsində Kosmos və cəmiyyət periodik olaraq yenidən doğulur” [4, s.12]. Deməli, M.Eliadenin yanaşmasına görə, insanlar zamandan və məkandan asılı olmayaraq, bütün yaradıcılıq məhsullarında ilahi modeli təkrarlayır və ona nəzərən hərəkət edirlər. Lakin K.Q.Yunqun anlamında bu, ilahi modelin (ilahi model – dünyanın yaradılış anında mədəni qəhrəman, tanrılar və demiurqlar tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətlər hesab olunur) təkrarı və ya təqlidi yolu ilə deyil, təhtəlsüur enerjisinin situasiyada instinktiv təkanından doğan mahiyyətdir.

J.Kempbel isə (mifoloji) arxetipə “dünün bütün mifoloji sistemlərində yaşayan insan həyatı üçün model kimi mövcud olan əbədi simvollar” olaraq yanaşırdı [11, s.65]. Və o özünün ən məşhur kitabında – “Qəhrəmanın sonsuz yolculuğu” [2] dünya mifologiyasını “ayrılma-ərgənləşmə-dönüş” modelinə əsasən araşdırır və bunu da öz növbəsində ayrı-ayrı mədəniyyətlərin qəhrəmanları timsalında özünü büruzə verən vahid arxetip model kimi təqdim edirdi.

J.Kempbel “Min üzlü qəhrəman” əsərinin ön sözündə yazır ki, min illər boyu dini, mifoloji və s. təsirlərdən dəyişən və formalaşan mədəniyyəti öyrənməyin yolu simvolların dilini aydınlaşdırmaqdan keçir. Alim daha sonra qeyd edir ki, dünyanın dörd bir tərəfindən toplanılmış

nümunələri bir araya gətirsək, insanın min illər boyu “təməl gerçəklərinin geniş və təəccübləndirici biçimdə dəyişməyən bir ifadəsi” olduğunu görürük [2, s.10]. Əslində, J.Kempelin insanlığın təəccübləndirici dərəcədə təməl gerçəklərinin oxşar, ümumbəşəri xarakter daşması qənaəti “universal təkrarlanan model” olan arxetip ideyasının ilk ifadələrindən biridir. Çünki öndə qeyd etdiyimiz kimi, istər K.Q.Yunqa qədər, istərsə də ondan sonra, birbaşa olmasa da, müəyyən şəkildə arxetip ideyasına, ümumbəşəri miras qənaətinə, dünya mədəniyyətinin oxşar süjet və motivlərdən təşkil olunması fikrinə rast gəlinir.

“Arxetip”ə yanaşma ilə bağlı müxtəlif zamanlarda verilən izahlardan da göründüyü kimi, bu termin özünün inkişaf yolunda çoxsaylı mənə və izahlar qazanmışdır ki, bu da folklorə, mədəniyyətə analitik psixoloji və yaxud psixonalitik metodla yanaşan tədqiqatlarda maraqlı nəticələrin ortaya çıxmasına səbəb olmuşdur. Bu tendensiya son dövr tədqiqatlarında da davam etməkdədir. Müasir dünya folklorşünaslığında “arxetip” termininin sərhədləri genişlənmiş, bununla əlaqədar olaraq arxetiplərin sayı da xeyli artmışdır. Lakin bu yanaşma K.Q.Yunqun anlayışındakı “arxetip”dən fərqlidir. Bu gün arxetip daha çox “qədim”, “ilkin”, “təkrarlanan” tip kimi obraz, motiv, süjet və s. tətbiq olunur.

Bütün mədəniyyətlər kimi, Azərbaycan mədəniyyətində də tədqiqatımızın mövzusu olan Müdrik Qoca arxetipinin paradigmaları həm yaradıcılıq ənənələrində, həm də spontan, qeyri-şüuri “yaradıcılıq faktları”nda funksional yaxınlıq nümayiş etdirir. Yəni Müdrik Qoca arxetipi ayrı-ayrı mətnlərdə özünü göstərməklə yanaşı, yuxularda, gündəlik davranış faktlarında da təzahür edir. Müdrik Qoca arxetipinə daxil olan obrazların bu keyfiyyəti onun zaman və məkandan asılı olmayan psixi gerçəklik, emosional tələbat olmasından irəli gəlir. Təsədüfi deyildir ki, Yunq arxetipi “boş”, “saf” bir ünsür kimi xarakterizə edir [7,s.22]. Yəni biz Müdrik Qoca arxetipi dedikdə, digər arxetiplərdə olduğu kimi, insan varlığının təbii ehtiyaclarının xüsusi bir tipini nəzərdə tuturuq. Müdrik Qoca arxetipi ehtiyacların ödənilməsinə xidmət edən obraz olaraq kişi (erkək) cinsinə aid olmaqla fiziki qüvvəsi, yaradıcı kişi xarakteri, ilahi informasiyaları daşımaq qabiliyyəti,

çətin situasiyadan ən doğru çıxış yolu göstərmək keyfiyyəti, qorumaq təbiəti ilə obrazlaşır. Bu arxetipin ən mükəmməl təzahür etdiyi obraz Tanrı obrazıdır. Təsadüfi deyildir ki, “Yunqun fikrinə görə, kollektiv şüursuzluğun təzahürü olan Tanrı da arxetipdir. Tanrı təsəvvürü kimi, arxetiplər də eynilə psixi gücün simvolik ifadəsidir” [9, s.18]. Psixi gücün simvolik ifadəsi kimi, Müdrik Qoca arxetipinin obraz paradigmaları – dərviş, seyid, ağsaqqal və s. –nin də mətnlərdə rast gəlinən funksiyaları ilə Tanrının funksiyaları üst-üstə düşür [1, s.449]. Müdrik Qoca arxetipinin emosional potensialının bütün keyfiyyəti özünü yaradıcı, hamı, qoruyucu, cəzalandırıcı və s. funksiyaları həyata keçirən Tanrı obrazı təmsalında təzahür olunmuşdur. Beləliklə, bizim tədqiqatımız üçün Müdrik Qoca arxetipi aşağıdakı məna səviyyələrini özündə ehtiva edir:

1. Müdrik Qoca arxetipi emosional ehtiyacın ödənilməsinə xidmət edən erkək, kişi emosiemidir;

2. Mədəniyyətdə həmin emosiyaların ödənilməsinə xidmət edən, təkrarlanan, ayrı-ayrı ad və mədəni-kulturoloji səviyyələrin (türk dəyərlərində tanrı, şaman, islami kontekstdə dərviş, sufi, seyid, xristianlıqda kahin və s.) təzahürü kimi çıxış edən ənənəvi, müdrik obrazların məcmusudur.

Müdrik Qoca arxetipinin emosional təbiəti qeyri-şüuri istək və arzuların daha çox maneəsiz şəkildə ortaya çıxdığı yuxularda özünü daha canlı göstərir. Adətən belə mətnlərdə fərdin və ya ailənin çətin vəziyyətdən çıxmasının səbəbi kimi məhz yuxuda müdrik, nurani kişi tərəfindən verilmiş hər hansı bir əşya, məsləhət, işarə və s. olur. Çünki “şüur tərəfindən kifayət qədər dəyərləndirilməyən istək və arzular şüur nəzarətinin bütövlükdə aradan qalxdığı yuxu vəziyyətlərində aktivləşirlər” [8, s.180]. Məhz yuxu zamanı emosional gerçəklik şüurun heç bir müdaxiləsi olmadan aktivləşir ki, yuxuların danışılması məqamında həmin gerçəkliyin obrazlaşması baş verir. Burada isə arxetip emosiya uyğun ənənəvi obraz və modellər yaranır. Bu mənada insan fantaziyasında emosional ehtiyac və həmin ehtiyacın ödənilməsinə xidmət edən obrazın vəhdət halında birləşməsi arxetipin əsas hərəkət mexanizminə çevrilir. Başqa sözlə, arxetip emosional tələbat və həmin tələbatın ödənil-

məsinə xidmət edən ənənəvi obrazların tərzliq münasibətidir.

Müdrik Qoca arxetipinə aid olan obrazların ayrı-ayrılıqda araşdırılması onu göstərir ki, insanlıq özünün müdriklik emosiyalarını təbii-coğrafi struktura (dağ, qaya, ağac), heyvan obrazlarına (qurd, ilan, at və s.), zamana (keçmişin ideallaşdırılması təmsalında), müdəqqəs institutlarla əlaqəli hesab olunan şəxslərə (seyid, dərviş), uzun ömür yaşamış qocalara transformasiya edir. Bütün bu cəhətlərin təhlili nəticəsində aşağıdakı qənaətlər hasil oldu:

a) Müdrik Qoca arxetipi mədəni mühitdə kişi başlanğıcını təcəssüm etdirən məkanların (dağ, qaya, ağac və s.) transformativ paradigmaları təmsalında təzahür edir;

b) Müdrik Qoca arxetipi ağsaqqallıq, müdriklik, seyidlik təmsalında sosial münasibətlərdə müəyyənləşdirici, yönləndirici və nəzarətedici keyfiyyətə malikdir;

c) Müdrik Qoca arxetipindən qaynaqlanan və kişi başlanğıcını ifadə edən obrazlar cəmiyyətdə müdriklik kultunun yaradıcısına çevrilmişdir;

d) Müdrik Qoca arxetipinin obraz paradigmaları kosmoenergetik nöqtələrdə dayanmaqla informasiya yaddaşı rolunu oynayır;

e) Ənənədə müdriklik/ağsaqqallıq/dərvişlik keçid situasiyalarında aktuallaşan müvəqqəti status kimi özünü göstərir;

f) Atalar sözləri təmsalında Müdrik Qoca arxetipinin norma müəyyənləşdirici, nizamlayıcı və nəzarət edicilik keyfiyyətləri təzahür olunur;

g) Müdrik Qoca arxetipinin ciddi planı ağsaqqal kultu təmsalında özünü göstərsə də, anormal və dağıdıcı davranışlara malik obrazlar təmsalında onun triksterik keyfiyyəti ortaya çıxır (müdrikliyin və qəhrəmanlığın parodiyası nümunəsində);

h) Mədəniyyətdə qəhrəmanlıq kimi müdriklik də keçmiş zamanın idealizə olunma modellərindəndir. Güclü qəhrəmanlarla yanaşı, sözü keçən ağsaqqallar da çox vaxt keçmiş zamanlarla əlaqələndirirlər.

Beləliklə, arxetiplər şüuraltı gerçəkliyin metaforik gerçəkliyə çevrilməsi şəklində təzahür edir. Onlar emosional-psixoloji mahiyyət

kimi şüurda ənənəvi obraz və modellər qəlibində aktuallaşır. Odur ki, Müdrik Qoca arxetipinin mədəniyyətdə aktuallaşması “psixoavtomatizm”ə [12, s.300] əsaslanır. **Psixoloji arxetiplər** arxetip obrazların emosional-hissi tərəfini, tələbat aspektlərini, **ənənəvi obrazlar** isə tələbatın mədəniyyətdə hazır ödənilmə imkanlarını təqdim edir. Başqa sözlə desək, psixoloji arxetiplər arxetip obrazların bədənini, canını, ənənəvi obrazlar isə, həmin bədən, canın paltarını (zahiri görkəmini) ifadə edir. Həmin paltarın altında arxetip emosiyalar yatır. Bu obraz və emosiyaların vəhdət halında öyrənilməsi müasir tədqiqatlarda psixomifologiyanın araşdırmalara gətirdiyi yeni nəfəs kimi anlaşılır. Biz də tədqiqat zamanı Müdrik Qoca arxetipinə bu prizmadan yanaşmışıq.

ƏDƏBİYYAT

1. Məmmədov M. Orxon-Yenisey abidələrində Tanrının funksiyaları / Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 90 illiyinə həsr edilmiş Gənc Tədqiqatçıların I Beynəlxalq Konfransının materialları. Bakı: Qafqaz Universiteti, 2013, s. 448-449
2. Campbell J. Kahramanın sonsuz yolculuğu. Ankara: Kabalcı Yayınevi, 1999, 457 s.

3. Campbell J. Yaradıcı Mitoloji. Tanrının Maskelleri (Çeviren: Kudret Emiroğlu). Ankara: İmge Kitabevi, 1994, 719 s.
4. Eliade M. Ebedi dönüş mitosunu (Çeviren: Ümit Altuğ). Ankara: İmge Kitabevi, 1994, 189 s.
5. Hall C.S., Nordby V.J. Jung psixologiyasının ana çizgileri (Çeviren: Ender Gürol). İstanbul: Cem yayınevi, 2006, 134 s.
6. Jung C.G. Anılar, düşlər və düşüncələr (Çeviren: İris Kantemir). İstanbul: Can Sanay yayınları 2012, 330 s.
7. Jung C.G. Dört arketip (Çeviren: Zehra Aksu Yılmaz). İstanbul: Metis yayınları, 2005, 143 s.
8. Jung C.G. İnsan Ruhuna yönəliş – Bilinçaltı ve işlevsel yapısı (Çeviren: Engin Büyükin). Ankara: Say yayınları, 2012, 280 s.
9. Mehmedoğlu A.U. C.G.Jung'un tanrı anlayışı // Toplum Bilimleri Dergisi, 2013, № 7 (14), s. 15-26.
10. Джозеф К. Мифы, в которых нам жить. София: Гелиос, 256 с.
11. Джозеф К. Пути к блаженству: мифология и трансформация личности /пер. с англ. А. Осипова. Москва: Открытый мир, 2006, 320 с.
12. Юнг К.Г. Душа и миф: шесть архетипов. Киев: Port-Royal, 1996, 384 с.
13. Юнг К.Г. Собрание сочинений. Психология бессознательного. Москва: Канон, 1994, 320 с.
14. Dundes A. The Symbolic equivalence of allomotifs in the Rabbit-Herd (AT 570). http://iscte.pt/~fgvs/Dundes_allomotific.pdf
15. Neumann E. The Great Mother an analysis of the archetype. New York: Princeton University Press, 381 p.

AMEA-nın Folklor İnstitutu

THE SEMANTIC STRUCTURE WISE OLD MAN ARCHETYPE

H.V.Guliyev

In the article the problem of archetype and its applied opportunities being the main idea of psychological and mythological investigations are studied. Especially the shade of meaning being in the folklore activity of Wise Old man archetype is drawn into the investigation. The manifestation levels of Wise Old man archetype are introduced in the theoretical results and thesis.

Keywords: archetype, psychical-analysis, Wise Old man archetype, symbol, paradigm, semantics

СЕМАНТИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА АРХЕТИПА МУДРОГО СТАРЦА

Х.В.Кулиев

В статье изучен являющийся одним из основных понятий психологических и мифологических исследований вопрос архетипа и возможности его использования. В особенности, исследованы смысловые оттенки, которые несет в себе образ архетипа Мудрого Старца в фольклорном творчестве. В заключительных выводах и тезисах статьи выявлено и представлено влияние архетипа Мудрого Старца в азербайджанском фольклоре.

Ключевые слова: архетип, психоанализ, архетип Мудрого Старца, символ, парадигма, семантика